

עין משפט‏
גד מצוה

ב א מיי פֿיע מהל' נוק ממון הל' יג סגג עשן סו טוש"ע ח"מ סי' תא סעי' ב:

ג ב מיי שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף א': ד ג מיי פ"ג מהל' נוגל ומנוק הל' ע סגג עשן ע טוש"ע ח"מ סי' תכ סעי' תא:

ה ד מיי שם הלכה יז פ"ג מהל' טוען ונטען הלכה ז ופ"א מהל' ערסן הלכה ז ופ"א מהל' שקלים הלכה א ז ג ד ופ"א מהל' נערה בתולה הל' א ופ"ג הל' א טוש"ע שם סעי' מג וסי' פת סעיף א וטוש"ע י"ד סי' שה סעי' א וסי' נלד סעי' ו:

ו ה טוש"ע י"ד סי' רנח סעיף ח וסעיף ט:

ענין רש"י

קושטנטינא^א [קושטינטינ'ין גובל"א]. קושטא (אסטנבול).

ענין רש"י

רבינו הגנאל

יחזיר לכולם מבעי ליה, דלכולהו שותפי גינהו. ואמר רבא לעולם ר' ישמעל, וכגון שתפסו גיזק בתורה משכבן לגבות ממנו דנעשה עליו שומר שכר ונתחייב לנוקם, דקיימ' לן המלה על המשכן שומר שחר. ודחי' איהבי מדריגה לשלפניו יחזיר לבעליו מבעי ליה, שאחריות השור על הגיזק הוא ומשלו חייב לשלם הנותר לבעליו חייב להחזיר. ופירק דבינא ליקיי דבדי רבא ואמ' הכי קתני אם יש בו מותר בגיזקי' יחזיר, וכן אמר ר' יוחנן משום פשיעת שומרין גנבו בה. ופ"י כגון שור שוה ר' יאן הגבלה יפה כלום נתחייב המזיק לתת לגיזק ק' שוהא חצי נוקין, עוד חזר ונגה שור שוה ק' שנוקין [ג'] עוד חזר ונגה שור ק' נוקין ג' זון, משלם הגיזק הראשון חצי נשואה ונשא במזיק ג' זון לאחרון ונ' הנשואים מחזירים לגיזק השני, נמצא השני נשטר מן המנה שלו ג' זון, שכין שתפסו לשור הגיזק השני נתחייב באחריותו, ולעולם כך הן חולקין וחצי השור לעולם חזרו לבעלם, ונכנסו הנזקין במקומן ונתחייבו לשלם, דיכל למימר להן אלו שבקצתן לתוראי בהדאי הורנא נטריה ולא הוה גנה השתא דפשעתון ולא נטרותן ליה נוקין עלייהו רמו. ואקשי' אמ' סיפא ר' ישמעל אומ' שור שוה ר' שגגה שור שוה ר', עד האחרון נוטל מנה כר'. פיר' האי גברא לאו איתורטי אחרט והדר ביה מדלא קתני חדרי בי אלא הכי קאמי' ליה ליתבה לי השתא לדידי אגויל אברי

לו:

בגנן שתפסו גיזק בר'. ודוקא לר' ישמעאל הוא נעשה שומר שכר (א) אבל לר' עקיבא דלמר שותפין גינהו ויחש ושיצח הוי ברשות הגיזק לא נעשה שומר שכר אלא מחלקו דעל כל אחד מוטל לשמור חלקו והשתא אחי שפיר דצין ר' מאיר וצין ר' שמעון אחייר בשתפסו גיזק ולא כפירוש הקונטרס:

אם יש בו מותר בגיזקו בר', והשתא

אחרון אחרון נשכר דמתניתינן אלאחרון שנכולם דהוא החמישי קאי אבל פעמים שהרביעי אין לו כלום והשלשי יש לו כגון שנוק ד' וה' שום ונוק ג' יתרים (א) ואפי' חמישי נמי פעמים שאין לו כל נוקו אם נזקין יתרים על של רביעי שאין נוטל אלא חלקו של רביעי ומיהו כשכל הנזקין שזין כולן מפסידין והאחרון נשכר:

גורתן לו סלע. בסלע מדינה איירי כדמוכח בסמוך ומנה דר"י הגלילי הוא מנה זורי כדמוכח דהחובל (לקמן דף ט:.) ותימה לומר שחלוקים כ"כ זה מזה דסלע מדינה אחד מתמחים בזמנה זורי ונראה לר"ם דלא פליגי אלא האי צעני והאי צערי ומיחו מדקאמר דהחובל (שם) הא אלא הא ר"י הגלילי משמע קצת דפליגי מ"מ אע"ג דפליגי מצינו למימר דזה דיבר בעשרי וזה דיבר צעני כר"ם דא"ל שאם צושמו של עני סלע שלא יעלה צושמו של עשר (ג) או פחות או יותר ממנה: **וישאל דבריהם בכף מדינה**. [א] נראה לר"י דרז יתורה לא איירי אלא בסלעים דומיא דכסף האמור בתורה דמפרש פ"ק דקדושין (דף יא.) כסף קלוב ולא מצינו כסף קלוב בתורה אלא סלעים כדמפרש התם ה' סלעים לפדיון הגז ג' של אונס ק' של מוילא ש"ר וי' של עבד ודומיא דהכי הוי של דבריהם אבל שאר מטבעות של דבריהם הוי כסף זורי דהא מנה של ר"י הגלילי הוי כדמוכח דהחובל (לקמן דף ט:.) וכמוכח נמי הוי מאתים זוז של זורי למ"ד כתוצת אשה דרצנן כמו למ"ד דאורייתא דנפקא לן מממוהר בהמולות דלא פליגי רשז"ג ורצנן בצרכן בתרא דכתובות (ד' ק'): אלא אם נותן לה ממעות ארץ ישראל או ממעות קפוטקיא אבל לכ"ע נותן לה שוה מאתים זוז ממעות זורי ואפילו כתוצת אלמנה שהיא דרצנן

לכ"ע הוי מנה זורי דצפ"ק דכתובות (דף יב.) משמע קצת דשל בתולה כפלים משל אלמנה גבי אחד אלמנת כהן ואחד אלמנת ישראל: **יך עניים אגן**. וא"ת בלא יד עניים נמי מחייב נדקה דאמריה **כדדרשין צפ"ק דר"ה** (דף א.) ופריך זו דקדק וייל דכמו שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם ה"ג אין אדם נותן נדקה דבר שלא בא לעולם וכשאמר ניתציה לעניים הוי זה החוב כמו שלא בא לעולם וכן אם היה אומר ניתציה להקדש לא היה הקדש קונה ונהי שאם היה אומר חוב זה לכשיצא לידי אתנהו להקדש או לנדקה דומה שמתחייב מטעם נדר אבל זה לא אמר כן אלא אמר מן הנדקה אלא היה רוצה ללוותו לפי שעה ולהחזיר אחר לעניים ואמרין צפ"ק דערבין (ד' א.) האומר סלע זו לנדקה עד שלא בא ליד גבאי מותר לשנותו משצא ליד גבאי אסור לשנותו^א:

דמתני' ר' עקיבה היא דאמ' שותפי גינהו אמרי רבא ורבינא אין כשמואל דאמ' רישא ר' ישמעל וסיפא ר' עקיבה. איתמר גמי אמר ר' יוחנן **הקדישו גיזק איכא בינייהו**, לר' שמעון מוקדש לר' מאיר אינה מוקדש. וקיימא לן דכל מקום שחולקין ר' ישמעל ור' עקיבה הלכה כר' עקיבה, וכן ר' מאיר ור' שמעון הלב' כר' שמעון. וכיון דקאי ר' שמעון כר' עקיבא כדאוקמי' רבא ורבינא דהוא בתרא, ודרי' יוחנן נמי מסייעא להו, ש"מ הילכת' כר' שמעון דמתני'. ודייקתין מפתני' ואשתכחן חלוקתם לפי חשבון ממון וזוהו פירושה, שור שוה ר' שגגה שור שוה ר' ואין הנבלה יפה כלום נכנס השור בשותפות ביניהן נמצא שור זה חציו לגיזק וחציו למזיק. חזר ונגה שור אחר שוה ר' הפסידו הגיזק והמזיק מנה ונשאר להן מנה נמצא השור הזה חציו לגיזק וחציו למזיק. וחציו לגיזק השני חזר ונגה שור אחר שוה ר' עוד הפסידו שלשתן מנה כל אחד לפי ממונו הגיזק והמזיק היה להן בשור מנה הפסידו ג' זון ונשאר להן ג' זון הגיזק השני היה לו בשור מנה הפסידו ג' זון ונשאר לו ג' זון והגיזק האחרון נוטל חצי הנזק והוא מנה וזוהו ששינו האחרון והוא הגיזק השלישי נוטל מנה והגיזק השני נוטל ג' זון והגיזק הראשון והמזיק כל אחד דינ' והב שהוא כ"ה זון אלו דמי השור וזה חלוקתם מפורשת לפי חשבון ממון איתבריהו דר' שמעון כר' עקיבה אית' להו האי סברא ורבא ורבינא דבתרא הוא וכן הלכה. והוא דתקע ליה לחבריה וחיביה מיהא דתנן התוקע לחבירו נותן לו סלע. ופשיטין דהאי סלע פלגא דזווא הוא. ואמ' ההוא גברא דתקעו ליה הואיל ופלגא דזווא הוא לא בעינא

שור שנגח ד' וה' פרק רביעי בבא קמא

יחזיר לשלפניו. כל חצי נזקו ושלפני פניו יפסידו: **יחזיר לנוק**. איש לפי מה שהיה לו צו מצעי ליה: **שפספו גיזק בר'**. וכן שני וכן שלישי הלכך אין שמירתו אלא עליו: **יחזיר לבעלים מצעי ליה**. דאין על הצעלים להפסיד מנה שהיה להן צו משעת נזק הראשון שהרי לא היטה שמירתו עליהן אלא על הגיזק וכשהזיק לשני איצד ראשון מנה שלו ותפסו שני ונעשה עליו שומר וכן כולן נעשו שומרי שכר לשמור חלק הצעלים בזהאי הנאה דמשתלמי נזקיהו מהשור דלא אעריקו ליה צעלים לאגמא: **אם יש צו מותר צנוקיו**. כגון שהיה נזקו של רביעי מרובה משל חמישי כגון שור של רביעי שזה מנה יש לו צמזיק חצי מנה ושל חמישי שזה ג' ואין לו על זה אלא דינר זהב יחזיר דינר זהב לשלפניו וכן כולן אם נזקו של ראשון יותר על של אחרון: **משום פשיעת שומרי' נגעו צב**. לחייב את הנזקין הראשונים ור' ישמעאל היא: **צנוק מפני'**. ולא מטרה לאוקמי פלוגמא דר"מ ור"ש

איציד דחד. ואי קשיא נוקמא לדר"מ נמי כר' עקיבא וכשפספו גיזק וכדשינין דמאי טעמא נשפיקין לה מר' עקיבא משום דקתני יחזיר לשלפניו והא אוקמינן אם יש צו מותר צנוקין לא אפשר לאוקמא כר' עקיבא דאי אמרת ר' ישמעאל היא אלטריך לאשמועינן דלאחרון אחרון נשכר דקמ"ל הואיל ותפסו גיזק נעשה עליו שומר [שכרן] וקס ליה ברשותיה ואע"ג דלא יקשום השור צד"ז כדקא צעינן לר' ישמעאל אלא לר"ע ל"ל למיתני כלל בלא תפיסה נמי הוי אחרון נשכר: **הקדישו גיזק בר'**. ל"ג (מאי בינייהו): **הסוקע**. המכסה כנגד אזנו לשון מורי. ל"א תקיעה ממש: **נוטן לו סלע**. דמי צושמו לצד נזקו ונזק ורפי' אם ישנם שם: **השור דפקע ליה**. והיה זה תפוס משלו דאי לאו הכי לא מגבינן ליה בצבל: **סלע זורי**. ד' זוזים: **סלע מדינה**. שמינית שצטלע זורי והוא חצי דינר וכל מקום ששינו שום כסף מדינה צין סלע צין שקל הוי שמינית לצורי: **פלגא אכתי וליתני צמתני** חזר ונגח לשור אחר שוה מאתים האחרון נוטל מנה ושלפניו חמשים זוז ושלפניו דינר זהב ושנים הראשונים הצעלים וגיזק ראשון י"צ דינר וסלע מדינה שהוא חצי דינר אלא ש"מ לא תני תנא סלע מדינה וזהאי כגון האל שצטלע זורי דינר דבצחאין לא איירי: **ושל דבריהם**. כגון האי צעירא דרצנן הוא: **כסף זורי**. הסלע ד' דינר והוא שנים ומחצה למשקל הצבול: **הואיל ופלגא דזווא הוא**. דמיחייב זני ומו לא כסיפא לי מילתא למישקליה נצציה לעניים: **אגן יד עניים אגן**. רב יוסף הוה גבאי צבליה החובל (לקמן ד' ג:.)

דינר וסלע מדינה שהוא חצי דינר אלא ש"מ לא תני תנא סלע מדינה וזהאי כגון האל צעירא דרצנן הוא: **כסף זורי**. הסלע ד' דינר והוא שנים ומחצה למשקל הצבול: **הואיל ופלגא דזווא הוא**. דמיחייב זני ומו לא כסיפא לי מילתא למישקליה נצציה לעניים: **אגן יד עניים אגן**. רב יוסף הוה גבאי צבליה החובל (לקמן ד' ג:.)

אין

נפשיא, ובתר הכי יתיבא אנא סלע לעניי מירדי. ואמ' ליה רב יוסף אין יד עניי אגן וכיון דאמרת ליתבה לעניי כאלו אמרת מנה לי בידך תהוו לפל' במעמד שלשתן קנה, וחוב לית לך רשותא לשנותה. דת"ר האומ' סלע זו לצדקה עד שלא באת ליד גבאי מתר לשנותה, משבאת ליד גבאי אסור לשנותה ואנן השתא יד עניי אגן ונאכלא באת ליד גבאי וכו' בה עניי וחוב לית לך למשקלה השתא ולאחרורה בתר הכי. שמעינן מינה דעניי כיתומין גינהו מדפשטין רבין גמליאל ובית דינא אביהן שמתומין, ובהדיא גמור רבנן במסכת גיטין יתומין הוי הן כהקדש וכו'. תנן דתם התוקע לחבירו נותן לו סלע. פשטנא מיהא דאמר ר' יהודה אמ' רב אסי כל כסף קצוב האמור בתורה כגון ל' שלעבד ונ' שלאנוס ושלמפתח וק' שלמוציא שם עד כולן כסף צורי והוא שקל הקודש שמשלשן ד' דינ', ושלדבריהן כגון זה הסלע וכגון ר' זון כתובת בתולה וכיוצא בהן כולם כסף מדינה שמהן כספים דרבנן. כסף שלתורה רביע שקל. ופירשו בשמועה זו כי זו הסלע ששניה לשלם התוקע הוא פלגו דזווא דייקין' מנה מרקתני שהסלע פלגו דזווא וכלל הסלע ארבעה זוזים נמצאו שתי סלעים זוז דאורייתא והוא דינר מכלל כ' דינ'. שבחמשת שקלים שלבכור. ושדר רב אשי לרב אחא שבסר זוזי כפרין בנו פשטי' מיהא דרב אשי דדינרי דתנינן ארבעה סלעע אינזן זוזי ומעשה דרב אשי נפרשנהו במקומו בעזרת שמוייני. ושאר השמועה פשוטה היא. ותקיעה בקול באזנו ולא בהכאת יד כדאמרי' המביעת את חבירו פטור מדיני אדם כיצד תקע לו באזנו ותרשו פטור אחזו ותקע בו חייב והכא בשאזחו ותקע בו ולא הזיק.

מסורת הש"ס

א) (בדקוטה לו. וסס נקמן),
ב) ס"א ל"ג, א לקמן 5,
ג) קדושין יא': בדקוטה נ:,
ד) גיטין לג' ושי"ן,
ה) קדושין יא. ע"ש בדקוטה נ: ע"ש,
ו) גיטין לג' א בסי"א: זכור, לזכור,
ח) עיין מהר"ם, ט) עיין מפרשי' מוס' על ד"ז,
פ) ויע' מוספות ערכין ו. ד"ה משבחת,

ענין רש"י

הגהות הב"ח

א) גמ' לשלפני יחזיר לנלוס מצעי ליה: (ב) תוב' ד"ה נטון וסי' צושמו של עשרי פחות או יותר מסלע ד' סעי':

ענין רש"י

הגהות הגר"א

[א] תירו"ה וסל סי' נראה לר"י ג"כ אבל ר"ח חולק ויסי' הימצא':

ענין רש"י

התוקע לחבירו. הכהו על אזנו, לשון מורי, ל"א תוקע ממנו (לקמן 3.) בלזנו, לשון רביעי הלוי ורביע חוקן למדע שהסכו אלא האחון (קדושין א:) כפי בלזנו, והלוי לא לשון מורי צנוקין וכלן ששמי חצי חוקע ממנו שתקע כל מתי צנוקין כף (משל כס כו) שמיים כספס על כף חביריהם להיות ערבים צבלי' אחרים (בבברות ג.) נותן לו סלע. משום צושט (לקמן 3.) קי' שיעור דמי צושמו ללדס צינוי (קדושין א:.) כי רובכלא. מוכר צוריות של צבמיים גיטין (ג:) כסותר זה שמונה מעותיו (גמרינן ג:) כי רובכלא דמחר העיירות צפננגמטא שלו והלוי ומכרו סי' לי מחטין וסכות וקערות, הוי' לחשבי ולחיל (גמרינן א:) כל כסף האמור בתורה כסף צורי. אם פירש שקלים הוי שקל זורי ואם קמס הוי מטבע (גמרינן ג:) וקדושין א:) היכא דכתיב שקל הוי סלע זורי דהוא חצבעה דינר, והכא דלא כתיב שקל אלא כסף הוי דינר זורי (בבברות ג.) ושל דבריהם מדינה. שמינית שצכסף זורי, אם סלע הוי שמינית שצטלע זורי וסלע הוי שמינית שצדינר זורי (קדושין א.) וכעיי"ז בבברות ג.)

ענין רש"י

רבינו הגנאל (המשך)

ליה, ליתביה לעניי. הדר אמ' להו ליתבה לי איזיל איברי נפשיא כר' אמ' ליה ר' יוסף כבר זכו ביה עניי כר'. פיר' האי גברא לאו איתורטי אחרט והדר ביה מדלא קתני חדרי בי אלא הכי קאמי' ליה ליתבה לי השתא לדידי אגויל אברי